

Status på sigtelinjerne

Sagens kerne

Som oplæg til HB's førstebehandling af AP2017 er det besluttet at se på dels indikatorer på, hvordan det går med de konkrete politiske mål indenfor hver sigtelinje, dels status for, hvad DN har gjort indenfor sigtelinjen i forsøget på at nå vores politiske og interne målsætninger. Dette vil sammen med en mundtlig præsentation af Sekretariatets vurdering af de største natur- og miljømæssige udfordringer danne udgangspunkt for HB's helt overordnede prioritering i 2017.

Politiske og interne målsætninger

HB besluttede sidste år at styrke aktivitetsplanen som politisk prioriteringsredskab ved at indføre et ekstra element i AP-processen: Målsætninger med tilhørende målepunkter for hhv. omverdenen og internt - for hver af de 5 strategiske sigtelinjer. Disse målsætninger og målepunkter blev besluttet i september ifm. AP2016 (bilag 4-6: HB's målepunkter for AP2016), og der vil blive afrapporteret på dem til næste forår i forbindelse med HB's førstebehandling af AP2017.

Hvis dette ekstra element var indført året før, ville der altså på mødet her 3. juni blive afrapporteret på målsætninger og målepunkter for AP2015, men de findes af gode grunde ikke. For at se, om det fungerer efter hensigten, forsøger vi dog nu at lave en afrapportering af 2016, selvom det altså er et år for tidligt. Det giver os forhåbentligt et indtryk af, om metoden giver det fornødne overblik over de udfordringer og muligheder både i forhold til omverdenen og internt, som DN skal forholde sig til i 2017.

Nøgleprojekternes løbetid

På sidste HB-møde efterlyste HB en oversigt over fortsættende aktiviteter som oplæg til behandlingen af AP2017. Det eneste projekt, der står til at blive afsluttet i 2016 er "Projekt Nye hverveformer". Selve arbejdet med løbende at udvikle og afprøve nye hverveformer indgår fremover som en naturlig del af driftsaktiviteten medlemstegning. Naturnationalpark-projektets fremtid afgøres på HB's septembermøde. Derudover er der ikke umiddelbart nogen større aktiviteter, der står til planlagt afslutning. Ser man på nøgleprojekterne, er der ikke nogen af dem, der står til planmæssig afslutning i år. Projekterne i AP2016 har følgende levetid:

Projekt Fredningstjek 2014-2017
Projekt Grønt folkemøde 2015-2017
Projekt Natur og miljø i byen 2014-2017
Projekt Biodiversitet Nu 2014-2020
Projekt Giftfri Have 2015-2020
Projekt Nyt børnetilbud (uden årstal i AP)

Overblik over aktiviteter og sigtelinjer

De strategiske sigtelinjer er retningsgivende for DN's aktiviteter. En aktivitet kan naturligvis have at gøre med flere strategiske sigtelinjer, men skulle man forsøge at dele aktiviteterne i AP2017 op på de enkelte sigtelinjer, giver det et overblik som kan være gavnligt. Hermed får man også en oversigt over nøgleprojekterne, og ikke mindst hvilke aktiviteter der primært er nationale og lokale.

Status-skemaer

På de følgende sider vil der være et overblik over status på de eksterne målsætninger og på DN's arbejde med sigtelinjerne:

1. Rigere natur side 3
2. Beskyt naturen side 6
3. Bæredygtighed side 9
4. Rent drikkevand side 12
5. Oplev naturen side 14
6. Stærkere organisation side 16

Strategien for en stærkere organisation fik HB en status på sidste efterår, så her er kun medtaget få centrale målepunkter for at illustrere, at denne strategi ligesom sigtelinjerne er afgørende for prioriteringerne.

God læselyst.

1. Status på Rigere natur

"En rig natur giver bedre livsbetingelser for dyr og planter – og muligheder, oplevelser og velfærd for mennesker. DN arbejder derfor på at skabe bedre muligheder for naturens mangfoldighed og skabe mere sammenhængende natur."

Konkrete målepunkter i forhold til omverdenen

Målsætning: Naturens mangfoldighed forøget

Målepunkt: Danmark når 2020 målet (ifølge indberetning til CBD)

Hvert år frem til 2020 vurderer sekretariatet regeringens indsats for at udmønte de 20 Aichi biodiversitetsmål. Der måles på politiske initiativer – målsætninger og virkemidler – ikke på aktuel naturtilstand. Status er at to mål er opfyldt. Otte mål er under udmøntning uden dog at være i opnået. For ni år har regeringen hidtil ydet en ringe eller slet ingen indsats – for tre af målene er indsatsen gået tilbage siden 2014. Et mål er ikke vurderet på grund af manglende relevans i Danmark.

Målt på udvikling i samlet naturareal er status, at arealet med lysåben natur er stabiliseret og udgør ca. 9,5 % af Danmarks samlede areal. Der sker dog en ændring i udbredelse mellem de forskellige naturtyper. Arealet med græsland (heder og overdrev) er opgjort til 2 % af Danmarks areal og er svagt dalende. Moser, enge og søer udgør godt 7 % af Danmarks areal, og arealet med vådområder er stigende. Arealet med biologisk værdifuld skov (urørt skov, græsningsskov og skov med gamle driftsformer) udgør ca. 5,7 % af det samlede skovareal. Arealet med biologisk værdifuld skov er stabilt og forventes at stige som følge af naturpakken.

17,7 % af det danske havareal fordelt på 90 områder, er udlagt som beskyttede marine områder som en del af Natura 2000 netværket. Der er indført forbud mod fiskeri med bundslæbende fiskeredskaber på stenrev, i 14 ud af 90 marine Natura 2000 områder er der reguleringer for skadelige fangstredskaber i en 240 meter bufferzone om revene. Den nationale muslingepolitik begrænser det skrabede areal i Natura 2000 områder til 15 % kumulativt over fem år og beskytter rev og ålegræs.

Målt på kvalitet – forstået som et naturområdes egnethed som levested for arter – er bevaringsstatus for den beskyttede lysåbne natur ukendt på landsplan, da der ikke til dato er foretaget en landsdækkende undersøgelse heraf. En kortlægning af biologisk værdifulde skovområder er i gang og forventes afsluttet i 2016. Bevaringsstatus for de lysåbne naturtyper, der er omfattet af EU's habitatdirektiv undersøges dog regelmæssigt og viser, at både heder, enge, overdrev, moser, søer og vandløb har ugunstig bevaringsstatus. Tilsvarende gælder for de 10 habitatskovtyper, der er omfattet af habitatdirektivet.

2262 arter opført i den danske rødliste over truede arter. Det svarer til 28 % af de arter, der til dato er vurderet efter rødlistens kriterier. Over 40 % og 30 % af de truede arter lever kun i skov henholdsvis i lysåben natur. 893 danske dyrearter er rødlistet, men ikke omfattet af forvaltningsmæssige forpligtelser.

Der er igangsat en Atlasundersøgelse af saltvandsfisk. I danske farvande er seks ud af 18 bestande af konsumfisk overfiskede og mange kommercielle arter er ikke omfattet af langsigtede forvaltningsplaner. I Nordøstatlantens fiskes 32 ud af de 62 bestande, for hvilke man kender MSY, inden for rammerne af maksimalt bæredygtigt udbytte.

Målsætning: Mere sammenhængende natur

Målepunkt: Grønt netværk i kommuneplanerne er sammenfaldende med "fremtidens natur" (ifølge analyse af Kommuneplan 2017)

I februar 2015 blev reglerne for Grønt Danmarkskort indført i planloven. Planloven rummer således nu bestemmelser, der forpligter de 98 kommuner til at udpege eksisterende og potentiel ny natur og økologiske forbindelser ud fra ensartede kriterier og baseret på de digitale naturkort (biodiversitetskort samt High Nature Value-kort for landbrugsarealer og skovbrugsarealer). Hertil kommer krav om, at kommunerne skal sikre sammenhæng i naturnetværket på tværs af kommunegrænser, og at naturnetværket skal revideres og udpeges i forbindelse med kommuneplanerne for 2017.

Med lovændringen fik ministeren mulighed for at nedsætte lokale naturråd bestående af kommuner og lokale interessenter, der kan rådgive kommunerne om, hvor naturnetværket skal udpeges. Denne mulighed er pt. ubenyttet.

Status på interne målsætninger

Vi dokumenterer og formidler naturens tilstand

- Foreløbig status: Mere end 200.000. observationer i NaturTjek pr. 1. juni

Perspektiv: DN får tidligst data fra Naturtjek ultimo 2017, men modtager i 2016 et kommunalt Naturkapitalindeks fra DCE. Det er vores grundlag for at perspektivere den lokale naturs vilkår i forhold til det nationale/internationale 2020 mål indtil da.

Vi gør en forskel i de kommende lokale naturråd

- Foreløbig status: Der bliver ingen lokale naturråd.

Perspektiv: DN kan som med Fremtidens Natur i Danmark vælge at opdatere vores eget netværk eller ligefrem sætte sig i spidsen for et frivilligt kommunalt setup i de kommende kommuneplaner (se mere nedenfor)

DN's arbejde med sigtelinjens målsætninger

Skabe bedre muligheder for naturens mangfoldighed

- DN har spillet ind til forhandlingerne om regeringens naturpakke med 12 fokusområder og forslag til prioriterede indsatser samt en række notater med anvisninger på udfordringer og konkrete løsningsforslag både for hav, skov og lysåben natur samt truede arter.
- DN har bidraget til en række partiers aktuelle naturpolitikker (K, R, Å, Ø og S)
- DN har indgivet høringsvar på 2. generations naturplaner
- DN deltager i standardisering på skovområdet (FSC) ("Økologisk skovbrug")
- DN har flere fredninger i pipelinen, der har naturbeskyttelse og naturpleje som formål
- DN sidder med i en række nationale og internationale arbejdsgrupper og udvalg, blandt andet Grønt Fremdriftsforum, Blåt Fremdriftsforum, Natura 2000 dialogforum, Muslingeudvalget, Nationalparkråd, Skovråd, Vildtforvaltningsråd, EEB arbejdsgruppe om biodiver-

sitet (EU's biodiversitetsstrategi og EU Fitnesscheck af naturdirektiverne) etc.

- DN deltager ved COP 13 om biodiversitet i Mexico i december og udarbejder en gang årligt "biodiversitetsbarometeret", hvor regeringens indsats for at udmønte de 20 Aichi biodiversitetsmål gøres op.
- DN bidrager gennem Projekt Biodiversitet.nu til indsamling af naturdata i alle landets kommuner baseret på en række indikatorer. De mange naturobservationer analyseres af forskere ved Københavns Universitet med henblik på at kunne sige noget om udviklingen i naturtilstanden nationalt over en 5-årig periode. Projektet kører frem til og med 2020.

Perspektiv: I regeringens "Aftale om naturpakke" indgår flere elementer, der kræver yderligere udredning i udvalg og arbejdsgrupper. Der skal fx udarbejdes en faglig redegørelse om erstatningsnatur, der skal udarbejdes et beslutningsgrundlag om ammoniakfølsom natur og udvidelser af husdyrbrug, og der er bebudet en ny natur og biodiversitetslov. Samtidig arbejdes der med den fortsatte implementering af naturdirektiverne via udmøntning af natur- og vandplanerne samt implementering af havstrategidirektivet.

På EU niveau står vi overfor en beslutning om, hvorvidt naturdirektiverne skal bibeholdes som de er, eller skal revideres. Som led i EU's biodiversitetsstrategi er der et "No Net Loss Initiativ" på vej, der kan få betydning for den danske udredning om en udvidet ordning for erstatningsnatur. Der er fortsat en fare for, at der ændres i beskyttelsesniveauet af den lysåben natur, og det er værd at bemærke, at hverken Naturplan Danmark eller Naturpakken indeholder nævneværdige initiativer for den marine natur. Her sættes alene på opfyldelse af direktivforpligtigelser behov for at holde fokus på den marine natur.

Skabe mere sammenhængende natur

- DN arbejder aktivt for at reglerne for Grønt Danmarkskort fastholdes i planloven i forbindelse med forhandlingerne om regeringens vækstpakke. DN har siddet med i en arbejdsgruppe under Naturstyrelsen, der har forberedt rammerne for Grønt Danmarkskort.
- DN arbejder aktivt for at et nyt politisk initiativ om erstatningsnatur skrues sammen ud fra naturfaglige kriterier, og kun kan bringes i spil som en sidste mulighed (som i dag ved projekter af væsentlig samfundsmæssig betydning samt hvor skaden allerede er sket).
- I de lokale sager arbejder DN løbende for at beskyttet natur ikke nedlægges eller forringes som følge af konkrete projekter.
- DN arbejder aktivt for at øge modulationen af landbrugsstøtte fra den direkte støtte til landdistriktsprogrammet op til loftet (15 % af den samlede støtte) med henblik på at sikre flere midler til naturpleje. Samtidig har vi dialog med Naturerhvervsstyrelsen om justering af eksisterende støtteordninger så de i størst muligt omfang gavner biodiversitet.
- DN arbejder for øget brug af jordfordeling, især i ådalene. Dels har vi haft indflydelse på at jordfordeling indgår som et instrument i naturpakken. Dels medvirker vi i tre caseområder under Real Danias projekt "Collective Impact".

Perspektiv: DN's afdelinger får mulighed for at forholde sig til kommunernes udpegninger af naturnetværk i forbindelse med høring af kommuneplanerne for 2017. Et skridt er at få en revideret udpegnings af hvor naturnetværket skal ligge. Det næste skridt er at sikre effektive virkemidler, der kan føre til en varig implementering af netværket i praksis.

2. Status på Beskyt naturen

”Den danske natur er under konstant pres fra andre interesser. Derfor arbejder DN for at bevare og beskytte den natur, der er tilbage. Det gør vi først og fremmest gennem folkeligt engagement i konkrete lokale sager og ved at udvikle DN’s særlige bidrag til Danmarks natur, de fredede områder.”

Konkrete målepunkter i forhold til omverdenen

Målsætning: Skovnatur beskyttet

Målepunkt: Urørt skov udlagt – større sammenhængende områder (ifølge lovtekst og NFI)

Regeringens naturpakke blev fremlagt d. 20. maj 2016. Der er i dag i Danmark udlagt 11.700 ha skov på offentlige og private arealer til urørt skov og anden biodiversitetsskov, som vil indgå i det samlede areal på 25.000 ha. Aftaleparterne er således enige om at udlægge i alt 13.300 nye ha skov til biodiversitetsformål. Herefter vil der være i alt 19.100 ha urørt skov (med og uden pleje – fx græsning) og 5.900 ha anden biodiversitetsskov. Udlægningen sker ved en indfasning, hvor der udtages økonomiske værdier over de næste 10 år for løvskov, mens der for plantager med nåletræ sker en indfasning over 50 år for at sikre højere biodiversitetspotentiale ved bl.a. at konvertere nåleskoven og samtidig udtage økonomiske værdier. Hertil kommer frivillige aftaler mod betaling med private skovejere om 3.300 ha biodiversitetsskov, heraf 900 ha urørt skov. Aftalerne tegnes i løbet af 10 år. Der udarbejdes i 2016 en plan for udlægning, der fastlægger proces mv. Totalt opnås beskyttelse af knap 5 % af hele skovarealet på denne måde, men kun godt 1 % af det private skovareal.

Målsætning: Lysåben natur beskyttet

Målepunkt: Sprøjte og gødskningsforbud (ifølge lovtekst og Miljøportalen), Fredet areal

I januar 2015 blev der med L94 vedtaget et sprøjte- og gødskningsforbud for § 3 arealer. Forbuddet blev ophævet i 2016 og skulle under alle omstændigheder først træde i kraft i 2017.

Målsætning: Havnatur beskyttet

Målepunkt: Havreservat areal (ifølge Miljøportalen)

Miljøministeren bekendtgjorde i maj 2016 at yderligere 600 km² i Kattegat skal beskyttes mod bundtrawl.

Målsætning: Udvikle de fredede områder

Målepunkt: Bedre tilstand i 100 fredede områder (ifølge Fredningstjek)

Fredningstjek er næppe den rette indikator. De afdelinger, hvor der er udført et tjek i 2014-2015, har modtaget en rapport med geografiske punkter, hvor der er behov for en opfølgning i forhold til plejemyndigheden, men der er ikke overblik over hvorvidt DN afdelingerne har foretaget en opfølgning og hvorvidt plejemyndigheden har transformeret denne opfølgning til en bedre fredning.

Status på sigtelinjens interne målsætninger

Vi vil engagere danskerne omkring de enkelte skove på baggrund af naturnationalparkprojektet”

- Foreløbig status: Projektet er ikke formidlet, men der har været en række gode workshops med DN afdelinger og andre aktører bl.a. Naturstyrelsen.

Perspektiv:

DN får en ny skovpolitik i 2. halvår 2016. Naturnationalparkprojektet afrapporteres endeligt i august. Naturstyrelsen skal udmønte naturpakken i årene der kommer rapporten bør nyttiggøres i DN input til dette arbejde. DN gennemgår Naturstyrelsens driftplaner, men de er forsinkede.

Vi vil forsvare den § 3 beskyttede natur og rejse fredninger

- Foreløbig status: Der vindes fortsat 60 % af §3 sagerne, men antallet af sager er i øjeblikket stagneret – specielt hos DN afdelingerne. Fredningsarbejdet kører planmæssigt.

Perspektiv:

Serviceeftersyn af §3 områderne forventes offentliggjort medio 2016, desuden arbejder DCE med en kvalitativ undersøgelse.

Vi gennemfører, formidler og følger op på fredningstjek

- Foreløbig status: Fredningstjek gennemføres 22 steder i 2016. Deltagerne er yngre og af en anden sammensætning end DN's øvrige aktive.

Perspektiv:

Med fredningstjek inviteres alle borgere med til at tjekke op på kvaliteten i de fredede områder, og dermed får deltagerene også en større viden om både naturen og fredningsinstituttet. DN er den aktør som forbindes med de fredede områder. For nuværende er denne rolle uantastet, men rollen har et udviklingsperspektiv omkring områdernes formidling og forvaltning.

F.eks.:

- Sekretariatet hjælper DN afdelingerne, så der skaber et positivt samarbejde mellem plejemyndighed og DN afdelingen.
- DN skaber et positivt medie billede af fredninger (som modvægt til negative omtale i forbindelse med rejsning af nye sager), hvilket kan gøres via spin-off på fredningstjek.
- DN udvikler et formidlingskoncept i de fredede områder, og tager initiativ til via skilte, app og informationstavler at formidle områdernes fredningsværdier.
- Sekretariatet faciliterer, at afdelinger søger naturplejemidler og opbygger naturplejegrupper.

Vi vil fremlægge en plan for og vinde opbakning til et havreservat i Øresund

- Foreløbig status: DN har afholdt Øresundskonference i februar.

Perspektiv:

Havet er fraværende i regeringens naturpakke, men konferencen afslørede en bred opbakning

fra kommuner på begge sider af sundet og fra svenske statslige myndigheder, men ikke fra den daværende danske miljøminister. Arbejdet er næppe tilendebragt i 2016.

Overordnede overvejelser

Folkeligt engagement i konkrete lokale sager

- Jævnfør regeringens naturpakke skal der udarbejdes en faglig udredning om erstatningsnatur hvor "de grønne organisationer inddrages med naturfaglig ekspertise".
- Naturpakken opererer med en ny moderniseret lovstruktur herunder en "natur- og biodiversitetslov".

Perspektiv:

DN sikrer at udenlandske erfaringer med erstatningsnatur og "biodiversity offsetting" inddrages og fortsætter/udbygger de nuværende kommunikationsaktiviteter om erstatningsnatur – som værende surrogatnatur. DN spiller ind til en moderniseret lovstruktur, herunder at organisationer og borgeres rettigheder forbliver intakte og gerne forbedres gennem offentlige portalløsninger.

Udvikle DN's særlige bidrag til Danmarks natur, de fredede områder

- Naturpakken opererer med en ny moderniseret lovstruktur herunder en "natur- og biodiversitetslov".

Perspektiv:

DN vil have en betydelig rolle at spille for at sikre at beskyttelsesniveauer fastholdes, samt at fredningsinstrumentets betydning er kendt og intakt. Det bør naturligvis overvejes hvordan fredningsinstrumentet kan udvikles snarere end afvikles og DN kan med fordel præsentere sit bud.

3. Status på Bæredygtighed

”Den enkelte borger og virksomhed kan være med til at fremme en bæredygtig udvikling gennem indkøb og adfærd. DN arbejder for, at det skal være nemmest og billigst at leve bæredygtigt. Det kræver, at lovgivning og økonomiske beslutninger fremmer ressourcebevidst adfærd og grøn omstilling til f. eks. økologisk landbrugsdrift, genanvendelse og vedvarende energi.”

Konkrete målepunkter i forhold til omverdenen

Målsætning: Omstilling til økologisk forbrug

Målepunkt: Salg af økologiske fødevarer (ifølge tal fra Danmarks Statistik)

I 2015 blev der solgt økologiske dagligvarer for i alt knap 9 mia. kr. i Danmark. For dagligvarebutikkernes vedkommende er der en stigning fra 6,2 mia. kr. i 2014 til 7 mia. i 2015. Altså en stigning på 13 %. Herudover kommer 0.6 mia. kr. i alternative salgskanaler, f.eks. gårdbutikker, abonnementsordninger, og helsekostforretninger samt 1.3 mia. i food service sektoren – altså storkøkkener.

For supermarkederne svarer salget til 8 % af den totale omsætning på fødevarer, hvilket gør os til verdensmestre i økologi

Kommentar:

Det går den rigtige vej, og kravene fra forbrugere og organisationer er afgørende for en fortsat positiv udvikling. Nye beregninger fra Økologisk Landsforening viser, at Ø-mærkede fødevarerprodukter trækker en stadig større del af væksten i den danske fødevarereksport.

Målsætning: Mindre affaldsforbrænding og deponering

Målepunkt: Antal tons affald til forbrænding og deponi (ifølge tal fra affaldsstatistik-2013 Danmarks Statistik)

De seneste års nationale indsats på affaldsområdet har betydet en øget genanvendelse og en reduceret affaldsmængde til forbrænding. Denne reduktion har dog betydet en øget import af affald og en øget forbrænding af farligt affald.

Jf. [affaldsstatistik fra 2015](#) (med tal fra 2013) er den samlede genanvendelsesprocent for alle affaldstyper steget fra 62 til 66 procent i perioden 2011 til 2013. Alene genanvendelsesprocenten for affald fra de danske husholdninger er steget fra 37 procent i 2011 til 41 procent i 2013.

Kommentar:

Det går den rigtige vej, men der er behov for at udfase affaldsforbrændingskapaciteten og forbedre forholdene for genanvendelse.

Målsætning: Omstilling til vedvarende energi

Målepunkt: Andel af energiforbruget fra vedvarende energi i Danmark (ifølge tal fra Energistyrelsens Statistik)

I 2014 udgjorde vedvarende energi godt 29 pct. af det endelige danske energiforbrug. Regeringens seneste basisfremskrivning (2015) viste, at med de investeringer, der var planlagt i energiforliget fra 2012, vil vedvarende energi udgøre 37-40 % i 2020.

Kommentar:

Af regeringens udmeldinger i første del af maj står det klart, at regeringen med PSO'en som løftestang ønsker at genåbne energiforliget og nedjustere ambitionerne. Oppositionen og de konservative stritter imod, mens de øvrige partier er særdeles positive.

Målsætning: Danmark gennemfører FN's bæredygtighedsmål

Målepunkt: Folketingsbeslutning (ifølge dokumentation fra Folketinget)

Der er endnu ikke vedtaget en folketingsbeslutning for opfølgning af de 17 mål.

Kommentar:

Den 11. februar sendte DN i regi af 92-gruppen – hvor DN er medlem - og Globalt Fokus, (paraply for udviklingsorganisationer), et brev til statsministeren og Folketinget om den danske implementering af bæredygtighedsmålene. FNs bæredygtighedsmål gælder for alle FNs medlemslande, og har således betydning for nationale indsatser i Danmark, både i forhold til nationale beslutninger og i forhold til Danmarks globale bidrag. Brevet tog udgangspunkt i en rapport med konkrete anbefalinger for hvert enkelt af de 17 bæredygtighedsmål. DN havde bidraget aktivt til rapporten, særligt med indspil til 4 af anbefalingerne (fødevarer, vand, biodiversitet, bæredygtig produktion og forbrug).

Status på sigtelinjens målsætninger

Fremme ressourcebevidst adfærd og grøn omstilling

Nøgleprojekt: Natur og miljø i byen

For at fremme borgernes mulighed for at handle konkret bæredygtigt i hverdagen og hvor de bor, arbejder DN med at udvikle en platform for at engagerede mennesker omsætter engagementet til handling. Første del af konceptet afprøves i Århus i 2016.

Det tidligere initiativ med at uddanne og styrke "projektpiloter" i tilknytning til de fire største DN-byafdelinger viste desværre ikke tilstrækkelig.

Fremme ressourcebevidst adfærd og grøn omstilling til økologisk landbrugsdrift

Sammen med Økologisk Landsforening (ØL) og Merkur Andelskasse er DN i gang med at undersøge muligheden for at etablere en National Økologisk Jordbrugsfond (NØJ!), som skal kunne opkøbe konventionelt drevne arealer og forpagte dem ud med betingelse om, at de drives økologisk. Målet er i første omgang at samle investorer, som kan tegne aktier for ca. 100 mio. kr. Et prospekt er ved at blive udarbejdet i regi af ØL. Så snart, det er færdigt, gennemfører DN en afsøgning af interessen hos vores egne medlemmer. Vi håber at kunne gå i luften med NØJ i slutningen af året.

DN sætter fokus på klima og økologi. Der er blevet stillet spørgsmålstegn ved, om økologisk landbrug er tilstrækkeligt klimavenligt. I samarbejde med bl.a. Coop, Forbrugerrådet og ØL vil DN:

- dokumentere, at der er en del ukorrekte oplysninger i de beskyldninger, der lægges frem
- hjælpe økologerne med at blive mere klimavenlige, så det røde Ø i fremtiden også vil betyde klimavenlig produktion og mad.

Perspektiv:

Uanset at efterspørgslen efter økologiske produkter er kraftigt stigende er mulighederne for at unge landmænd kan opkøbe og drive økologiske landbrug ikke gode. Kendskab og viden om økologisk landbrugsdrift er ikke stor blandt traditionelle kreditgivere, og det er dyrt at købe. Der er derfor behov for at bakke op om alternativ finansiering for at fremme omlægning af arealer til økologisk drift

Fremme ressourcebevidst adfærd og grøn omstilling til genanvendelse

Nøgleprojekt: Grønt Folkemøde. Fokus for indsatsen i 2016 er at få folkemødet til at tage ejerskab til en udvikling af det Grønne Folkemøde. I april blev der afholdt en workshop på Bornholm om udviklingen af Grønt Folkemøde efter forslag fra DN. Der kom konkrete forslag og ideer til aktiviteter, blandt andet om en debat på folkemødet om at udvikle bæredygtighedsmål for Folkemødet. Folkemødesekretariatet er under omstrukturering fra kommunalt projekt til forening. Det giver samarbejdet nogle udfordringer, men vi har aftalt et møde med den nye foreningsformand, Conni Hedegaard i august. Synlige resultater af samarbejdet vil kunne ses på Folkemødet i juni i form af 5 drikkevandsstander, økologi i mad boder og øget mulighed for affaldssortering.

Lobby: Det har især været cirkulær økonomi og liberalisering af affaldssektoren der har været på den politiske dagsorden og givet anledning til møder i EEB, miljøordførere mm. I forbindelse med affaldsindsamlingen har der været fokus på plastproblematikken.

Perspektiv:

Den kommende plast kampagne kommer til at sætte en dagsorden og sætte fokus på sammenhængen mellem vores produktion, forbrug og naturens tilstand. Det er et område, der vil komme mere og mere fokus på.

Fremme ressourcebevidst adfærd og grøn omstilling til vedvarende energi

Lobby: I foråret har der været meget fokus på både biomasse og energifgifter, og DN har flere gange været synlige i medier omkring både PSO, afgifter på varmepumper, overskudsvarme mv. I april sendte vi eksempelvis et åbent brev til Lars Christian Lilleholt (V) og havde en helside i Jyllandsposten vedr. Apples nye datacenter i Viborg, som har været med til at sætte ønsket om en miljø-, og samfundsmæssig fornuftig udnyttelse af overskudsvarme på dagsordenen. Dette kulminerede 23/5, da Viborg Fjernvarme præsenterede en ny varmemodel for kommunen, der baserer sig på overskudsvarme, og til manges overraskelse direkte indebærer en nedlægning af kraftvarmeværket.

Perspektiv: Halvdelen af den store afgiftsanalyse er netop blevet offentliggjort, og vi vil sikkert se den anden halvdel i de kommende måneder. PSO, kystnære møller mv., har allerede fyldt meget, men der vil uden tvivl komme flere vigtige kampe der skal kæmpes her, i den kommende tid. På biomasseområdet er DN med til at arrangere en konference hos IDA i begyndelsen af juni. Fokus bliver den spåede "konkurrence om halmen til energi- og landbrugsformål" i den nærmeste fremtid. Der er politisk medvind til, at Danmark skal gå i front ift iblandingskrav i benzin, hvorfor det er særligt vigtigt at foretage de rigtige investeringer nu, og ikke vælge løsninger der ikke passer ind i fremtidens behov.

4. Status på Rent drikkevand

”Det rene danske drikkevand er enestående i internationalt perspektiv. Men det er truet – først og fremmest af sprøjtegift fra det konventionelle landbrug og af jordforureninger. DN arbejder derfor for at bevare danskernes rene, urensede drikkevand gennem minimering af landbrugets forurening og gennem involvering af befolkningen og erhvervslivet i at passe på drikkevandet.”

Konkrete målepunkter i forhold til omverdenen

Målsætning: Minimere landbrugets forurening med sprøjtegift

Målepunkt: Fald i landbrugets forbrug af sprøjtegift (aktivstof og belastningsindeks, Miljøstyrelsens bekæmpelsesmiddelstatistik)

Den sidste bekæmpelsesmiddelstatistik viser et fald i mængden af solgte pesticider i forhold til 2013, hvilket skyldes at landbruget i 2012 og 2013 hamstrede pesticider pga. nye afgifter på sprøjtemidler. Belastningsindikatoren (PBI) steg i 2014 i forhold til i 2013. Måltallet i Sprøjtemiddel strategien for 2013-15 er en reduktion på 40 % i forhold til 2011. Denne reduktion er ikke nået. Behandlingshyppigheden er i 2014 steget til 2,71, hvilket skyldes medforbrug af fungicider.

Kommentar

I det Nationale Grundvandsovervågningsprogram (GRUMO) ses omsider lille fald i de målte pesticidkoncentrationer i det allerøverste og yngste grundvand, mens koncentrationerne til gengæld stiger i det lidt dybere grundvand. Tidligere tiders udvaskning er derfor på vej ned mod de dybere liggende drikkevandsmagasiner. Det er især de ”gamle” forbudte pesticider som trækker faldet i koncentrationer, mens nutidens brug af pesticider kan ikke måles i grundvandet endnu.

Glyphosat er det mest anvendte pesticid i Danmark, hvor landbruget bruger mere end 99 % til at nedvisne korn, tvangsmodne afgrøder samt til sprøjtning af marker efter høst. Det er derfor ikke underligt, at glyphosat og nedbrydningsproduktet findes alle steder i Danmark: i højtliggende grundvand, drænvand, vandløb, søer, fødevarer og i vores kroppe. Begge stoffer er fundet i alle undersøgte danske mødre og deres spædbørns urin samt i 99,6 % af alle tyskere. Det gennemsnitlige glyphosat-salg var i perioden 2010-2014 1.401.218 kg aktivstof. Glyphosat-salget udgjorde 35 % af det samlede salg af pesticider i 2014.

Målsætning: Minimere landbrugets forurening med sprøjtegift

Målepunkt: Flere hektar omlagt til økologisk landbrugsdrift (ifølge Naturerhvervsstyrelsen)

Ifølge NaturErhvervsstyrelsen har 288 danske landmænd i løbet af 2015 tilsammen søgt om omlægningsstøtte til 22.000 hektar landbrugsjord, hvilket er en tredobling i forhold til året før. 124 af landmændene er helt nye økologer. Samtidig er antallet af omlægningstjek, som udføres af SEGES og Økologisk Landsforening, steget med 328 % fra 2014 til 2015, hvilket viser en stigende interesse hos landmændene for økologisk produktion.

Kommentar

Regeringen har ophævet den tidligere regerings målsætning om fordobling af det økologiske areal. Der er en stigende interesse for omlægning, men finansiering er et problem, Sammen med Økologisk Landsforening (ØL) og Merkur Andelskasse er DN i gang med at undersøge muligheden for at etablere en National Økologisk Jordbrugsfond (NØJ!), som skal kunne opkøbe konventionelt drevne arealer og forpagte dem ud med betingelse om, at de drives økologisk, se mere under sigtelinjestatus under bæredygtighed.

Status på sigtelinjens målsætninger

Minimere af landbrugets forurening

- DN har analyseret landbrugspakkens konsekvenser for natur og miljø og har konkluderet, at landbrugspakken strider mod 3 EU-direktiver. Dette forelagde DN for EU-kommissionen i februar, og fulgte 4. marts op med en klage over ændringen af gødsningsloven. Endvidere har DN kontaktet folketingets partier om sagen og haft bred kontakt til pressen herom.
- DN deltager i Det Nationale Bioøkonomipanel og arbejder for at fremme interessen for omlægning til vedvarende græs. Det er muligt at udvinde protein fra græs, som så kan erstatte import af genmodificeret soja som foder i svineproduktionen.
- DN har endvidere sat fokus på tungmetaller i jord, hvor der udbringes svinegylle. Sagen er foreløbig rejst i folketinget af de Radikale, Alternativet og Enhedslisten.

Perspektiv: Den grønne omstilling af landbruget går gennem omlægning til økologi og gennem omlægning af omdriftsarealer til vedvarende græs og natur.

Involvare befolkningen og erhvervslivet i at passe på drikkevandet

Nøgleprojekt: Giftfri Have

Projekt Giftfri Have gennemføres i et samarbejde med Praktisk Økologi (PØ). DN er projektleder. Projektet løber over fem år frem til 2020. Målsætningen for 2016 er 15.000 tilmeldinger samt 3-5 store virksomheder tilmeldt. Målsætningen for 2020 er 100.000 tilmeldinger. Status:

- 6374 tilmeldte haver med et areal, der svarer til knap 2.360 fodboldbaner og 2,1 m² pr. dansker.
- 1 tilmeldt virksomhed – Kalundborg Forsyning med 300.000 giftfrie m² og flere på vej
- Vi har afholdt 3 regionale events, 3 flere på vej og flere endnu i lokaleafdelingerne.
- Vi har udviklet kampagnemateriale og 4 eventpakker, samt en kuffert til ambulancen, der også kan bestilles af lokalafdelingerne.
- 3.000 følgere på FB – opslag når ud til 25.000+
- Vi udsender nyhedsbrev månedligt, åbningsrate på over 50 %, klikrate på ca. 19 %
- Vi har haft 466 presseomtaler fordelt på landsdækkende medier (23), Regionale dagblade (113) Lokale ugeaviser (101), Fagblade og magasin... (31), Nyhedsbureauer (4), Webkilder (188), Radio- og TV-indslag (2)

Perspektiv:

DN vil inddrage små vandforsyninger og almene vandværker i kampagnen "Giftfri haver". Danmark har en decentral vandforsyningsstruktur med mange små og mellemstore vandværker, hvor forbrugerne bor på de arealer, hvor deres drikkevand dannes – "du bor på dit vand". DN vil derfor indgå samarbejde med DANVA, der organiserer de store vandværker og Danske Vandværker, der organiserer de små almene vandværker. De private brøndejerere har særlige problemer med høje koncentrationer og fund af mange pesticider, og brøndejerne omfattes direkte af giftfri haver.

Mange små vandværker mangler medlemmer til bestyrelserne. En ny strategi kan være at DN's medlemmer bliver aktive i de lokale vandværks bestyrelser. Derigennem kan der lokalt skabes grundlag for at vandværkerne argumenterer for større giftfri arealer.

5. Status på Oplev naturen

"Nærhed til naturen – fysisk, videnskabsmæssigt og følelsesmæssigt – giver livskvalitet og sundhed og fremmer forståelsen for nødvendigheden af naturbeskyttelse. DN giver derfor danskerne mulighed for at opleve, bruge, forstå og hjælpe naturen."

Konkrete målepunkter i forhold til omverdenen

Målsætning: Flere danskere kommer ud i naturen

Målepunkt: Forbedring af tallene fra 2014 (72 % af danskerne bruger naturen mindst en gang hver uge) i 2017 (Friluftsrådets tal 2014 er nulpunktsmåling)

Der er ikke gennemført nyere målinger, der kan sammenlignes med Friluftsrådets tal fra 2014. Vi kan dog se, at fx er antallet af overnatninger i naturen steget med cirka 40 procent over tre år. I 2016 ventes tallet at stige til 160.000 danskere. 25 nye skove er i 2016 åbnet for ordningen Fri Teltning.

Målsætning: Flere børn kommer ud i naturen

Målepunkt: 78 % børn 5-12 år kommer mindst en gang i naturen ugentligt i sommerhalvåret (2012). Mindst en stigning på 1 % for hver undersøgelse (ifølge DN Gallup-undersøgelse der gennemføres hvert 3. år)

Vi har gentaget vores undersøgelse i 2015. Her var tallet 80 % børn, som kommer i naturen mindst en gang hver uge i sommerhalvåret - altså en stigning på 2 %.

Målsætning: Øget adgang til naturen

Målepunkt: Folketingsbeslutning

Danmark har fået sin første nationale friluftspolitik i april 2015. DN har været med i processen. I forbindelse med Naturpakken, som netop er vedtaget maj 2016 er aftaleparterne enige om at understøtte mulighederne for flere friluft aktiviteter og tilgængelighed til naturen.

Status på sigtelinjens målsætninger

Give mulighed for at opleve, bruge og forstå naturen

Vi har i DN generelt stort fokus på området og på målsætningerne. Det gælder fx:

- Vi har et team i frivilligfunktionen, som særligt arbejder for at understøtte afdelingerne og gennemføre flere ture og arrangementer. Her er nogle af værktøjerne et nyt turmodul og Naturens Ambulance.
- Der uddannes i Naturens universitet stadig flere DN Naturguider og der er oprettet et DN Netværk.
- Naturens Dag er et flagskib med cirka 200.000 danskere, der fejrer vores mærkedag for naturoplevelser.

- Nyt børnesite lanceres i 2016 med børnefamilierne som målgruppe. Gode råd til alle der gerne selv vil i naturen, suppleret med invitationer fra DN og andre.
- Skoletjenestens aktiviteter og materialer hjælper hvert år rigtig mange børn fa skoler og institutioner ud i naturen og udbreder viden.
- DN har i 2015 fået en ny adgangspolitik, som skal understøtte vores lobbyarbejde - både nationalt og lokalt.

Perspektiv:

Den nye skolereform giver stadig muligheder for at skabe mere natur i skolerne. Der er et øget fokus på børns naturforståelse og (manglende) naturoplevelser. Der er generelt et øget fokus på naturoplevelser og aktiviteter som sundhedsfremmende. Nye digitale muligheder bør tænkes ind for både fokus, udbredelse af viden og invitationer.

Give mulighed for at hjælpe naturen

- Vi har haft et øget fokus på nye muligheder for frivillighed og aktivering af medlemmer. Vi har fået en del gode erfaringer via kystkampagnen, Naturtjek og Fredningstjek, som supplerer vores viden fra fx affaldsindsamlingen og Give naturen en hånd.
- Vi vil helt sikkert fortsætte både med Citizen Science projekter (blandt andet Naturtjek) og de gode erfaringer, vi har med events, hvor medlemmer kan aktiveres som i vores "Slå ring om kysterne".

Perspektiv:

Nye digitale muligheder bør tænkes ind for både fokus, udbredelse af viden og invitationer. Vore lokale afdelinger bør i vidt omfang fortsat engageres i "hjælp naturen" projekter og events.

6. Status på Stærkere organisation

Strategien for en stærkere organisation består af en række strategiske mål – nogle mere mål-bare end andre. Her er udvalgt nogle af dem som indikatorer for fremdriften af strategien i forhold til de fire overordnede målsætninger:

- Mere vedkommende forening
- Foryngelse af foreningen
- Større synlighed og klar profil
- Stærkere økonomi

Konkrete målepunkter
<p>Målsætning: DN's image i befolkningen skal flyttes i positiv retning <i>Målepunkt: DN's image er forbedret i forhold til 2015-måling, særligt ift.: Troværdighed, Lyst til at støtte, Indflydelse, Synlighed (jf. imageundersøgelse, der gennemføres hvert andet år)</i></p> <p>DN gennemfører kun ny image-undersøgelse hvert andet år, så der er ingen ny måling i 2016.</p>
<p>Målsætning: Kontinuerlig positiv medlemstilgang <i>Målepunkt: Medlemstal ultimo 2016 er på 125.000 (ifølge medlemssystem)</i></p> <p>Ultimo maj er medlemstallet over 127.000</p> <p><u>Kommentar:</u> Medlemsfremgangen skyldes dels en øget egenindmeldelse, men særligt at medlemshvervning via telemarketing og face-to face er intensiveret for at udnytte det potentiale, vi får gennem kampagnerne. Der bruges således flere midler til medlemshvervning, og der skal pr. halvåret tages nærmere stilling til, om dette skal fortsætte, eller om der skal skrues ned for aktiviteten med risiko for, at medlemstallet herefter vil falde igen.</p>
<p>Målsætning: Frafaldsprocenten er faldet <i>Målepunkt: Frafaldsprocent ultimo 2016 er forbedret 1% ift. året før (ifølge medlemssystem)</i></p> <p>Det giver ikke mening at måle frafaldsprocenten på et tilfældigt tidspunkt, da den netop er interessant på årsbasis og i øvrigt kan variere tilfældigt hen over året.</p>
<p>Målsætning: Flere medlemmer yder frivilligt arbejde i DN <i>Målepunkt: Antallet af registrerede frivillige stiger i 2016 med 2 % fra tallet i 2014</i></p> <p>Vi har fra 2014 udviklet en metode (frivilligkortet) til at registrere frivillige i DN. Hidtil havde vi alene systematisk registreret de politisk aktive i afdelinger, hovedbestyrelse, faglige udvalg mm.</p> <p>Fra 2014 til 2016 har vi set en meget stor stigning, som særligt skyldes flere deltagere i det, vi definerer som "mikrohandlinger" - her særligt registrerede deltagere i affaldsindsamlingen, "Slå ring om kysten" og Naturtjek.</p> <p>Antallet af aktive i afdelingsbestyrelser er steget fra 1450 til 1512 Antallet af frivillige i mikrohandlingerne er steget fra 119.000 til 219.000 I alt er antallet af registrerede frivillige steget fra 114.500 til 224.000</p>